

İQTİSADİ ELMLƏR

UOT 336

AKTİVLƏRİN DƏYƏRSİZLƏŞMƏSİ VƏ ONUN ZƏRƏRLƏRİNİN QİYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Arif QULİYEV*

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 24 iyun 2024; çapa qəbul edilmişdir: 17 sentyabr 2024; online-da çap edilmişdir: 11 dekabr 2024.

Received: 24th of June, 2024; accepted: 17th of September, 2024; published online: 11th of December, 2024.

Açar sözlər: *aktivlər, dəyərsizləşmə, qiymətləndirmə, maliyyə hesabatları, ədalətli dəyər, amortizasiya*

Giriş

Müasir iqtisadiyyatda, müəssisələr və təşkilatlar üçün aktivlərin dəyərsizləşməsi və onun maliyyə nəticələrinə təsiri mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Aktivlərin dəyərsizləşməsi, onların bazar dəyərinin və ya faydalılıq səviyyəsinin azalması ilə əlaqədar olaraq, mühasibat uçotunda qeydə alınan və maliyyə hesabatlarında əks olunan bir prosesdir. Bu prosesin düzgün qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi, müəssisənin maliyyə sağlamlığının qorunması və davamlı inkişafı üçün vacibdir.

Aktivlərin dəyərsizləşməsi, müxtəlif səbəblərə görə baş verə bilər; bunlar arasında iqtisadi şəraitin pisləşməsi, texnoloji dəyişikliklər, bazar tələbatının azalması və təbii fəlakətlər kimi faktorlar yer ala bilər. Bu səbəblər, müəssisənin aktivlərinin gələcəkdə əldə edəcəyi gəlirlilik potensialını azalda bilər və beləliklə, onların cari bazar dəyəri ilə müqayisədə daha aşağı bir səviyyədə qiymətləndirilməsinə səbəb olur.

Aktivlərin dəyərsizləşməsi, müəssisələrin maliyyə hesabatlarına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərə bilər və zərər kimi qeydə alınan bu proses, müəssisənin maliyyə nəticələrini və iqtisadi göstəricilərini mənfi yöndə dəyişə bilər. Bu zərərlərin düzgün qiymətləndirilməsi və maliyyə hesabatlarında dəqiq əks olunması, investorlar, kredit verənlər və digər maraqlı tərəflər üçün etibarlı maliyyə məlumatlarının təmin edilməsi baxımından vacibdir.

Bu məqalədə, aktivlərin dəyərsizləşməsinin mahiyyəti, onun qiymətləndirilməsi üsulları və maliyyə nəticələrinə təsiri ətraflı şəkildə təhlil ediləcək. İlk olaraq, aktivlərin dəyərsizləşməsinin nəzəri əsasları və onun mühasibat uçotu qaydaları müzakirə ediləcəkdir. Sonra, dəyərsizləşmənin zərər kimi qeydə alınmasının müəssisənin maliyyə vəziyyətinə olan təsirləri analiz ediləcək və praktiki nümunələr əsasında bu prosesin tətbiqi barədə ətraflı məlumat veriləcəkdir. Nəticədə, aktivlərin dəyərsizləşməsinin müəssisə maliyyəsinə və onun gələcək inkişaf perspektivlərinə olan təsiri barədə əsas nəticələr çıxarılacaqdır.

* magistrant, Bakı Avrasiya Universiteti

e-mail: arif-quliyev-2021@mail.ru

<https://doi.org/10.30546/25194011.2024.13.5.0186>

1. Aktivlərin dəyərsizləşməsi

Aktivlərin dəyərsizləşməsi, bir müəssisənin aktivlərinin balans dəyərinin onların gələcəkdə gətirəcəyi iqtisadi faydanın cari dəyərindən çox olduğu hallarda baş verir. Bu, mühasibat uçotunda zərər kimi qeydə alınır və maliyyə hesabatlarında əks olunur. Dəyərsizləşmə, müəssisənin aktivlərinin real bazar dəyərinin onların uçot dəyərindən az olduğu hallarda meydana çıxır və bu fərq maliyyə hesabatlarında zərər kimi göstərilir.

Aktivlərin dəyərsizləşməsi müxtəlif səbəblərdən baş verə bilər:

1. **İqtisadi şəraitin pisləşməsi:** Ümumi iqtisadi vəziyyətin pisləşməsi, tələbatın azalması və ya inflyasiya kimi faktorlar aktivlərin dəyərinin azalmasına səbəb ola bilər;

2. **Texnoloji dəyişikliklər:** Yeni texnologiyaların tətbiqi köhnə texnologiyaların və aktivlərin dəyərsizləşməsinə gətirib çıxara bilər;

3. **Bazar tələbatının azalması:** Məhsul və ya xidmətlərə olan tələbatın azalması, onların istehsalında istifadə olunan aktivlərin dəyərinin düşməsinə səbəb ola bilər;

4. **Təbii fəlakətlər və fəvqəladə hallar:** Təbii hadisələr və digər gözlənilməz hadisələr aktivlərin fiziki dəyərini və ya faydalılığını azalda bilər.

İstənilən müəssisə üçün ən vacib məsələlərdən biri maliyyə hesabatlarının əsas elementlərindən biri olan uzunmüddətli aktivlərin ədalətli bazar dəyəri ilə maliyyə hesabatlarında təqdim edilməsidir. Dövrü aktivlərinin müxtəlif səbəblərdən dəyərsizləşməsi onların əsas dəyəri ilə bərpa edilə bilən dəyəri arasında uyğunsuzluğa səbəb olur. Bu vəziyyət son nəticədə maliyyə hesabatlarının istifadəçilərinin zəif iqtisadi qərarlar qəbul etməsinə səbəb olur. Bu işin əsas məqsədi bu dissertasiyada "MHBS 36-Aktivlərin dəyərsizləşməsi" standartına və onun mühasibatın işində əks olunmasının vacibliyinə əsas önəm verəcəyik.

Aktivin dəyərsizləşməsi aktivin balans dəyəri onun bərpa edilə bilən dəyərini aşdıqda baş verir və aktivin azalmış dəyərini əks etdirmək üçün silinə tələb olunur. Dəyərsizləşmə əlamətlərinin müəyyən edilməsi və aktivlərin dəyərsizləşmə testi üçün necə təsnif edildiyini başa düşmək düzgün maliyyə hesabatının aparılması və mühasibat standartlarına uyğunluğun təmin edilməsi üçün çox vacibdir (6, s. 64).

Aktivin bərpa olunması ilə əldə ediləcək gəlirin indiki dəyəri də hesablanıla bilər. Bu, aktivin gəlirinin vaxta qədər diskontu edilməsi və aktivin bərpa olunacağı vaxtdakı dəyəri nəzərə alınması ilə mümkündür. Bu, aktivin bərpa olunması ilə əldə ediləcək gəlirin indiki dəyərinin müəyyən edilməsini təmin edir. Son olaraq, aktivin bərpa olunması ilə bağlı risk faktorları da nəzərə alınmalıdır. Buna, aktivin bərpa olunma ehtimalının müzakirəsi, aktivin bərpa olunmasına mane olan potensial mənfi təsirlər və digər risklər daxildir.

Aktivlərin dəyərsizləşməsinin qiymətləndirilməsi prosesi bir neçə mərhələdən ibarətdir:

1. **Aktivlərin Müşahidəsi və Təhlili:** Müəssisə bütün aktivlərini periodik olaraq nəzərdən keçirməli və onların dəyərsizləşməsinə müəyyən etməlidir;

2. **Dəyərsizləşmə Testləri:** Aktivlərin dəyərinin onların uçot dəyərindən az olub-olmamasını yoxlamaq üçün dəyərsizləşmə testləri keçirilir;

3. **Dəyərsizləşmə Məbləğinin Hesablanması:** Əgər aktivin dəyəri uçot dəyərindən azdırsa, bu fərq dəyərsizləşmə zərəri kimi hesablanır;

4. **Mühasibat Uçotunda Qeydə Alınması:** Dəyərsizləşmə məbləği mühasibat uçotunda zərər kimi qeydə alınır və maliyyə hesabatlarında əks olunur.

Aktivlərin dəyərlənməsi bir neçə əsas prinsipə əsaslanır. Ədalətli dəyər, aktivlərin bazarda sərbəst və məlumatlı tərəflər arasında mübadilə edilə biləcəyi qiymətə əsaslanan dəyərdir. Bu prinsip, aktivlərin bazar dəyərinin ən obyektiv ölçüsü kimi qəbul edilir. Tarixi dəyər, aktivlərin əldə edildiyi və ya yaradıldığı zaman ödənilən faktiki xərcləri ifadə

edir və mühasibat uçotunda ilkin tanınma zamanı istifadə olunur. Faydalı müddət, aktivlərin iqtisadi fayda gətirəcəyi müddətdir və bu müddət ərzində aktivlərdən gələcək iqtisadi faydaların əldə edilməsi gözlənilir. Amortizasiya, aktivlərin faydalı müddət ərzində dəyərinin azalması prosesidir və bu proses, aktivlərin dəyərinin tədricən azaldığını əks etdirir. Dəyərsizləşmə isə aktivlərin bazar dəyərinin və ya gələcək iqtisadi faydasının azalmasıdır və bu proses, aktivlərin dəyərinin birdən-birə azalmasını göstərir (2, s. 136).

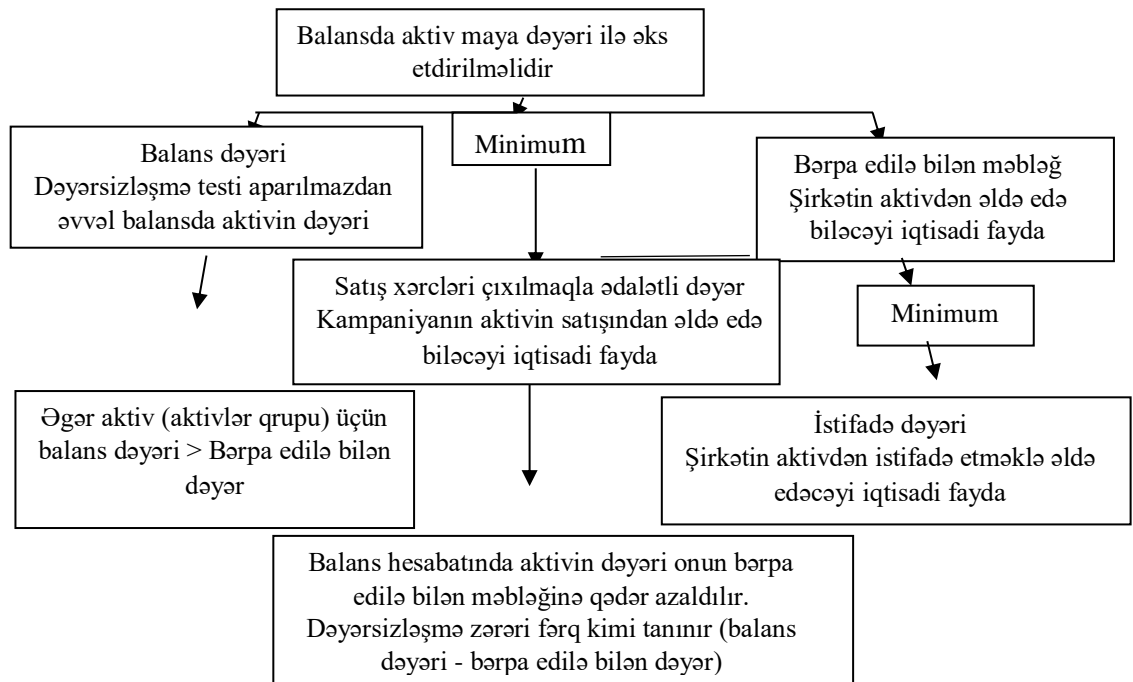
Aktivlərin dəyərlənməsi üçün müxtəlif metodlar mövcuddur və bu metodlar aktivlərin növü və müəssisənin maliyyə hesabatı tələblərinə görə seçilir. Əsas metodlar arasında xərc yanaşması (tarixi dəyər yanaşması), gəlir yanaşması (diskontlaşdırılmış nağd pul axını yanaşması) və bazar yanaşması (ədalətli dəyər yanaşması) yer alır. Xərc yanaşması aktivlərin əldə edilmə və ya yaradılma xərclərinə əsaslanır, amortizasiya və dəyərsizləşmə ilə tənzimlənir. Müəssisələr əsasən daşınmaz əmlak və avadanlıqlar üçün bu metodu istifadə edirlər. Gəlir yanaşması aktivlərin gələcəkdə gətirəcəyi gözlənilən nağd pul axınlarını indiki dəyərə gətirir və investorlar və maliyyə analitikləri tərəfindən tez-tez istifadə olunur. Bazar yanaşması isə aktivlərin bazarda bənzər aktivlərə görə qiymətləndirilməsini nəzərdə tutur və əsasən, ticarət əmlakları və investisiya məqsədli aktivlər üçün istifadə olunur.

Aktivlərin dəyərlənməsi prosesi bir neçə mərhələdən ibarətdir. İlk növbədə aktivlərin tanınması və müvafiq kateqoriyalara ayrılması həyata keçirilir. Daha sonra aktivlərin növü, istifadəsi və faydalı müddətinə görə təsnif edilməsi aparılır. Aktivlərin növünə və istifadə məqsədinə uyğun olaraq dəyərlənmə metodu seçilir və bu metod əsasında aktivlərin dəyəri hesablanır. Nəhayət, aktivlərin dəyəri mütəmadi olaraq yenidən qiymətləndirilir və mühasibat uçotunda yenilənir.

Aktivlərin düzgün dəyərlənməsi müəssisənin maliyyə vəziyyətinə əhəmiyyətli təsir göstərir. Dəqiq və etibarlı maliyyə məlumatlarının təqdim edilməsi, maliyyə hesabatlarının dəqiqliyini artırır. Aktivlərin dəyəri maliyyə nisbətlərinə, o cümlədən aktivlərin dövryyəsi və mənfəətliliyə təsir edir. Dəqiq dəyərlənmiş aktivlər müəssisənin kredit reytinglərinə müsbət təsir göstərə bilər və bu da maliyyə cəlbediciliyini artırır (5, s.178).

Şəkil 1.

Aktivin bərpa oluna bilən məbləğinin müəyyən edilməsi üçün məntiq

Aktivın bərpa edilə bilən dəyərini müəyyən edilməsi onun həm xaric edilmə xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərini, həm də istifadə dəyərini təxmin edilməsini əhatə edir. Bu iki dəyəri müqayisə etməklə, daha yüksək məbləğ bərpa edilə bilən məbləğ kimi istifadə olunur. Bu üsul maliyyə hesabatlarının düzgünlüyünü və etibarlılığını qoruyaraq, balansda aktivin dəyərini onun həqiqi iqtisadi dəyərini əks etdirməsini təmin edir.

Aktivlərin satışı və istifadəsi xərcləri çıxılmaqla ədalətli dəyərini müəyyən edilməsi prinsipləri, aktivlərin ən doğru dəyərləndirilməsini, satış və ya istifadəsi prosesində hesablanan xərclərin həssas bir şəkildə dəyərində əks olunmasını təmin etməyə yönəlmişdir (4, s. 152).

Aktivin bərpa oluna bilən məbləğinin müəyyən edilməsi, müəssisənin maliyyə hesabatlarının dəqiqliyini və aktivlərin real dəyərini təmin etmək üçün vacibdir. Bu məbləğ, aktivin istifadə və ya satılması nəticəsində əldə edilə biləcək ən yüksək məbləğdir və iki əsas komponentdən ibarətdir:

- aktivin ədalətli dəyəri (satış xərcləri çıxıldıqdan sonra);
- istifadədən yaranan dəyəri.

Aktivin bərpa oluna bilən məbləği aşağıdakı məntiqə əsasən müəyyən edilir. Əvvəlcə, aktivin ədalətli dəyəri hesablanır. Bu, aktivin bazarda potensial satışı nəticəsində əldə edilə biləcək məbləğdir və satış xərcləri çıxıldıqdan sonra qalan məbləğdir. Satış xərcləri çıxıldıqdan sonra ədalətli dəyər, aktivin bazar qiymətindən satışla bağlı bütün xərclər çıxıldıqdan sonra qalan məbləğdir. Bu məbləği müəyyən etmək üçün bazar məlumatları, qiymətləndirmə hesabatları və digər obyektiv mənbələrdən istifadə edilir. İkincisi, aktivin istifadədən yaranan dəyəri müəyyən edilir. Bu, aktivin gələcəkdə istifadə olunması nəticəsində əldə ediləcək diskontlaşdırılmış nağd pul axınlarının cari dəyəridir. Burada, aktivin istifadə müddəti ərzində gözlənilən nağd pul axınları müəyyən edilir və uyğun diskont dərəcəsi tətbiq edilməklə bu axınların cari dəyəri hesablanır. Aktivin bərpa oluna bilən məbləği, bu iki komponentdən ən yüksək olanıdır. Yəni bərpa oluna bilən məbləğ, ya aktivin satışdan əldə edilə biləcək ədalətli dəyəri (satış xərcləri çıxıldıqdan sonra), ya da istifadədən yaranan dəyəri arasında ən yüksək olan məbləğdir. Bu proses, müəssisələrin aktivlərinin real dəyərini müəyyən etməyə və maliyyə hesabatlarında dəqiq əks etdirməyə kömək edir. Aktivlərin dəyərsizləşməsi riskini azaltmaq və maliyyə hesabatlarının etibarlılığını təmin etmək üçün müəssisələr mütəmadi olaraq bazar şəraitini və iqtisadi faktorları izləməli və aktivlərinin bərpa oluna bilən məbləğini yenidən qiymətləndirməlidirlər. Bu yanaşma, müəssisələrin maliyyə sağlamlığını qorumaq və investora, kreditora və digər maraqlı tərəflərə etibarlı məlumatlar təqdim etmək üçün vacibdir.

2. Dəyərsizləşmə zərərlərinin qiymətləndirilməsi

Əgər aktivin yenidən qiymətləndirilməsi daha əvvəl tanınırsa, yalnız əvvəllər tanınmış yenidən qiymətləndirmədən artıq olan artım hesabət dövrü üzrə mənfəət və ya zərərdə tanınır. Bu halda yenidən qiymətləndirmə müvafiq məbləğ qədər azaldılır. Uzunmüddətli aktivlərin yenidən qiymətləndirilməsi şirkət onlar üçün yenidən qiymətləndirmə modelini seçdiyi təqdirdə baş verə bilər.

Belə deyə bilərik ki, aktivin yenidən bərpası üçün hesablanan məbləğ, onun həqiqi dəyəri ilə istifadə dəyəri arasında əvəzsiz bir dərəcədə böyük olur. Bu hissədə, dəyərini bərpa etmək üçün hesablanan məbləğin hesablanması metodologiyası ilə aktivin amortizasiyasını təyin edən yeganə və ya yeganə pul vəsaitlərini yaradan aktiv arasında əsaslı bir fərq yoxdur.

Əgər aktivin bərpa edilə bilən dəyəri onun balans dəyərindən aşağıdırsa, aktivin balans dəyəri bərpa edilə bilən dəyərə endirilməlidir və bu azalma dəyərsizləşmə zərəri kimi tanınır. Bu, aktivin əvvəlki yenidən qiymətləndirmə mənfəətindən artıq olmayan də-

rəcədə digər məcmu gəlirdən düşülməsi ilə dəyərsizləşmə zərəri üçün təsbit olunan məbləğin aktivin balans dəyərindən artıq olduğu dərəcədə, müəssisə yalnız və yalnız digər standart tələblərə uyğun olaraq öhdəliyi tanınmalıdır (1, s. 212).

Aktivlərin dəyərsizləşməsi zərərlərinin qiymətləndirilməsi əlaqəlidir. Hər hansı bir artıqlıq mənfəəti və ya zərəri də nəzərə alınır, müəssisələrin maliyyə hesabatlarında aktivlərin real dəyərini əks etdirmək və maliyyə vəziyyətinin şəffaflığını təmin etmək üçün vacibdir. Dəyərsizləşmə zərərlərinin düzgün qiymətləndirilməsi, maliyyə hesabatlarının dəqiqliyini və müəssisənin maliyyə sağlamlığını qorumaq üçün əsasdır. Bu proses bir neçə mərhələdən ibarətdir və hər mərhələ aktivlərin dəyərsizləşməsinin dəqiq müəyyən edilməsinə kömək edir.

Birinci mərhələ, aktivlərin dəyərsizləşməyə məruz qalıb-qalmadığını müəyyən etməkdir. Müəssisə bütün aktivlərini mütəmadi olaraq nəzərdən keçirməli və onların dəyərsizləşməsinə müəyyən etmək üçün göstəriciləri izləməlidir. Bu göstəricilər arasında bazar dəyərinin azalması, iqtisadi şəraitin pisləşməsi, texnoloji dəyişikliklər və ya aktivin faydalı müddətinin qısalması kimi faktorlar yer alır. Əgər belə göstəricilər mövcuddursa, aktivlərin dəyərsizləşməsi ehtimalı yüksəkdir və bu halda daha ətraflı qiymətləndirmə aparılmalıdır.

İkinci mərhələ, aktivlərin bərpa oluna bilən məbləğinin müəyyən edilməsidir. Bərpa oluna bilən məbləğ, aktivin ədalətli dəyəri (satış xərcləri çıxıldıqdan sonra) və istifadədən yaranan dəyər arasında ən yüksək olan məbləğdir. Ədalətli dəyər, aktivin bazarda potensial satışı nəticəsində əldə edilə biləcək məbləğdir və satış xərcləri çıxıldıqdan sonra qalan məbləğdir. İstifadədən yaranan dəyər isə aktivin gələcəkdə istifadəsi nəticəsində əldə ediləcək diskontlaşdırılmış nağd pul axınlarının cari dəyəridir. Aktivin bərpa oluna bilən məbləği bu iki komponentdən ən yüksək olanıdır.

Üçüncü mərhələ, aktivin balans dəyəri ilə bərpa oluna bilən məbləği arasındakı fərqi müəyyən edilməsidir. Əgər aktivin balans dəyəri bərpa oluna bilən məbləğdən çoxdursa, bu fərq dəyərsizləşmə zərəri kimi qeydə alınmalıdır. Bu zərər müəssisənin maliyyə hesabatlarında zərər kimi əks olunur və aktivin balans dəyəri azaldılır. Dəyərsizləşmə zərərinin qeydə alınması, aktivlərin real dəyərinin maliyyə hesabatlarında dəqiq əks etdirilməsini təmin edir və müəssisənin maliyyə vəziyyətini daha obyektiv göstərir.

Dördüncü mərhələ, dəyərsizləşmə zərərlərinin mütəmadi olaraq yenidən qiymətləndirilməsidir. Müəssisələr aktivlərinin dəyərsizləşməsi riskini azaltmaq üçün mütəmadi olaraq bazar şəraitini və iqtisadi faktorları izləməli və aktivlərinin bərpa oluna bilən məbləğini yenidən qiymətləndirməlidirlər. Əgər aktivin dəyərində əhəmiyyətli dəyişikliklər baş verərsə, bu dəyişikliklər maliyyə hesabatlarında yenidən əks etdirilməlidir.

Gələcək pul vəsaitlərinin hərəkətinin hesablanması nəzərdən keçirək. Qeyd etmək lazımdır ki, aktivin istifadə dəyərini hesablamaq üçün istifadə edilən pul vəsaitlərinin hərəkəti proqnozları rəhbərliyin ən yaxşı təxminlərini təmin etməli və rasionallığa əsaslanmalıdır. İdeal olaraq, onlar həqiqətən qərar qəbul etmək üçün istifadə olunan pul vəsaitlərinin hərəkəti proqnozlarına əsaslanır. Bu məlumatların istifadəsi müəssisənin yeni pul vəsaitlərinin hərəkətini proqnozlaşdırmaq qabiliyyətini azaltmaq, xüsusən də onun funksiyasından daha çox rəhbərliyin istəklərinin birləşməsinə görə istifadə dəyərinin hesablanması üstünlüyə malikdir. Güman etmək olar ki, rəhbərlik tərəfindən qərar qəbul etmək üçün istifadə olunan məlumat mövcud olan ən aktual məlumatdır (3, s. 98).

Son olaraq, dəyərsizləşmə zərərlərinin düzgün qiymətləndirilməsi və mühasibat uçotunda dəqiq qeydə alınması müəssisənin maliyyə sağlamlığını qorumaq və maraqlı tərəflərə etibarlı maliyyə məlumatları təqdim etmək üçün vacibdir. Dəyərsizləşmə zərərlərinin dəqiq qiymətləndirilməsi, müəssisənin maliyyə vəziyyətini obyektiv göstərir və investorlar, kreditorlar və digər maraqlı tərəflər üçün şəffaf maliyyə məlumatları təmin edir. Bu yanaşma, müəssisələrin maliyyə hesabatlarının etibarlılığını artırır və uzunmüddətli maliyyə sağlamlığını təmin edir.

Nəticə

İnşaat şirkətlərində aktivlərin düzgün dəyərləndirilməsi, maliyyə hesabatlarının dəqiqliyi və şirkətin maliyyə vəziyyətinin obyektiv təhlili üçün mühüm əhəmiyyət daşıyır. İnşaat sektorunda aktivlərin dəyərlənməsində istifadə olunan metodların (bazar dəyəri, gəlir və xərclər yanaşmaları) güclü və zəif tərəfləri təhlil edilmişdir. İnşaat sektorunda aktivlərin dəyərlənməsində istifadə olunan metodların (bazar dəyəri, gəlir və xərclər yanaşmaları) güclü və zəif tərəfləri təhlil edilmişdir. Gəlir yanaşması, gələcəkdə əldə ediləcək gəlirlərin diskontlaşdırılması yolu ilə dəyəri təyin edir və daha uzunmüddətli perspektivlərə yönəlir. Xərclər yanaşması, aktivlərin yenidən tikilmə və ya əvəzlənmə xərclərini əsas götürərək dəyəri müəyyən edir və konkret layihələr üçün daha uyğun ola bilər. Dəyərlənmə prosesində risk faktorlarının və texnoloji yeniliklərin nəzərə alınması, aktivlərin obyektiv və dəqiq qiymətləndirilməsini təmin edir. İnşaat sahəsində yeniliklərin və texnoloji tərəqqinin aktivlərin dəyərinə təsiri böyükdür və bunlar dəyərləndirmə prosesində nəzərə alınmalıdır. Aktivlərin dəyərləndirilməsi üçün metodların təkmilləşdirilməsi və uyğunlaşdırılması maliyyə hesabatlarının etibarlılığını artırır. Şirkətlərin maliyyə vəziyyətinin dəqiq təhlili və obyektiv qiymətləndirilməsi strateji qərarların daha səmərəli qəbuluna imkan verir.

Nəticə etibarilə, aktivlərin dəyərlənməsi müəssisələrin maliyyə idarəetməsində mühüm rol oynayır. Bu prosesin düzgün həyata keçirilməsi müəssisənin maliyyə hesabatlarının etibarlılığını artırır və maliyyə nəticələrinin şəffaflığını təmin edir. Müəssisələr aktivlərin dəyərsizləşməsi riskini azaltmaq üçün davamlı olaraq bazar şəraitini və iqtisadi faktorları izləməli, müvafiq tədbirlər görməlidirlər. Beləliklə, aktivlərin dəyərsizləşməsinin vaxtında müəyyən edilməsi və onun zərərlərinin düzgün qiymətləndirilməsi müəssisələrin uzunmüddətli maliyyə sağlamlığı və davamlı inkişafı üçün vacibdir.

Nəticədə, inşaat şirkətlərində aktivlərin dəyərlənməsi prosesinin təkmilləşdirilməsi və göstərilən metodların düzgün tətbiqi şirkətlərin ümumi fəaliyyətinin və maliyyə dayanıqlığının artırılması baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Abbasov, Q.Ə. Mühasibat uçotunun nəzəriyyəsi. Bakı: İqtisad Universiteti, 2009, 381 s.
2. Abbasov, Q.Ə., Səbzəliyev S.M., Daşdəmirov Ə.İ., Quliyev V.M., Sadıqov Ə.A. Mühasibat (maliyyə) uçotu. Bakı: X.K.B. və Poliqrafiya, 2003, 575 s.
3. Fətullayev, R. Beynəlxalq mühasibatlığa giriş (İFRS əsasında). Bakı: Nurlar Nəşriyyat Poliqrafiya Mərkəzi, 2017, 351 s.
4. Kərimov, A. Mühasibat uçotu, vergilər. Bakı: Ozan, 2014, 510 s.
5. Səbzəliyev, S.M. Maliyyə hesabatı. Bakı: İqtisad Universiteti nəşriyyatı, 2018, 311 s.
6. Палий, В.Ф., Соколов Я.В. Теория бухгалтерского учета. Учебник. М.: Финансы и статистика, 1988, 279 с.

Резюме

Ариф Гулиев

Обесценение актива и оценка его убытков

Амортизация, или депрециация, является процессом снижения стоимости актива в результате износа, устаревания или иных факторов. Этот процесс является естественным в течение времени и учитывается в бухгалтерском учете для отражения реальной стоимости актива на определенный момент времени. Амортизация может быть распределена на равные части в течение срока полезного использования актива или рассчитана иначе, в зависимости от метода амортизации, выбранного организацией.

Амортизация является важным аспектом финансового учета, поскольку позволяет правильно

учитывать стоимость активов в бухгалтерских отчетах и оценивать их влияние на финансовое состояние организации. Кроме того, амортизация позволяет компенсировать издержки на приобретение или создание актива за его срок службы, что способствует правильному распределению затрат по времени и повышает точность финансовых отчетов. Оценка активов строительных компаний является ключевым вопросом при определении их финансовой стоимости. Этот процесс помогает в стратегическом планировании и принятии решений путем оценки финансовых показателей компаний, точного расчета стоимости их активов и собственности. Было опубликовано множество статей и исследований по оценке активов в строительном секторе, различными методами и применимым стандартам. Эти методы используются как при определении ценных строительных проектов, так и при определении сертифицированной стоимости компаний, имеющих финансирование. В соответствии с изложенными принципами бухгалтерского учета определяются его метод и предмет.

Основные методы амортизации включают линейный метод, который предполагает равномерное распределение амортизационных расходов на протяжении срока полезного использования актива, и метод ускоренной амортизации, который предполагает более быстрое уменьшение стоимости актива в начальные годы его использования. Кроме того, существуют и другие методы амортизации, такие как метод единоразовой амортизации или метод снижения остаточной стоимости, которые могут быть применены в зависимости от конкретных обстоятельств и характера актива.

Ключевые слова: *активы, обесценение, оценка, финансовая отчетность, справедливая стоимость, амортизация*

Summary

Arif Guliyev

Assets Impairment and Assessment of its Losses

The depreciation of assets is a crucial process for reflecting the real value of assets in a company's financial statements and ensuring transparency in its financial position. Depreciation indicates the decrease in the current market value of assets or their future economic benefits, which can significantly impact the financial health of a company. Key principles of asset depreciation include fair value (after deduction of selling expenses), historical cost, useful life, amortization, and depreciation. Fair value refers to the value at which an asset can be exchanged between knowledgeable and willing parties in an open market. After deducting selling expenses, fair value represents the remaining amount from the asset's market value. Historical cost is the actual cost incurred when assets are acquired or created and is used as the initial recognition in accounting. Useful life denotes the period over which assets will generate economic benefits. Amortization is the process of reducing an asset's value over its useful life. Depreciation signifies the decrease in an asset's market value or its future economic benefits.

In the process of assessing asset depreciation, the first step is determining whether assets are subject to depreciation. Factors such as market value depreciation, economic downturns, or technological changes are considered. Once it's established that an asset is subject to depreciation, its recoverable amount is calculated. This amount is the highest of either the fair value (after selling expenses) or the value generated from its use. The value generated from its use represents the present value of future cash flows discounted at the current rate of return, resulting from the asset's future use. If the recoverable amount exceeds the asset's carrying amount, the difference is recognized as depreciation loss, reducing the asset's carrying amount. Continuous reassessment of depreciation losses and regular revaluation of asset values are essential. Companies should monitor market conditions and economic factors and reassess the recoverable amount of their assets.

Accurate valuation of depreciation losses and proper recording in accounting ensures the financial stability of a company and provides reliable financial information to stakeholders. This approach enhances the reliability of financial statements and ensures long-term financial stability and continuous development of companies.

Keywords: *assets, depreciation, valuation, financial statements, fair value, amortization*

Redaksiya heyətinin üzvü i.e.d., prof. Məmmədov Elşad Yaqub oğlunun rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.